

Makale Künyesi (Tanıtma): Al, E. (2019). *Muna Yüceol Özegen / Talim-i Kıraat 3. Kısım*. [Talim-i Kıraat 3. Kısım Tenvir-i Efkar ve Tefhim-i İnsaniyyet adlı kitap tanıtımı]. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*. 4 (2), 532-537.

MUNA YÜCEOL ÖZEZEN / TALİM-İ KIRAAT 3. KISIM

Esin AL¹

Muallim Naci, 1849-1893 yılları arasında yaşamış Klasik Osmanlı edebiyatının en önemli temsilcilerinden biridir. Öğretmen, çevirmen, yazar ve şair kimliğiyle öne çıkmış olan Muallim Naci'nin asıl adı Ömer Naci'dir. Kimi eserlerinde hat öğretmenin kendisine vermiş olduğu *Hulusi* mahlasını da kullandığı görülür. Muallim Naci, hitap ettiği yaş aralığı belli olmamakla beraber çocukları hedefleyen beş kıraat kitabının düzeltmenliğini yapmıştır. Bu kitaplarda Muallim Naci'nin neyi ne kadar düzelttiği, söz konusu düzeltmelerin neler olduğu, eserlerin dil özelliklerine mi, yazım özelliklerine mi, içeriğine mi yoksa edebî çerçevesine mi müdahale ettiği açık değildir. Kitapların üzerinde yer alan kimi yerde kitapçı, kimi yerde yayıncı, kimi yerde de müessis olarak kaydedilmiş olan Kitapçı Arakel (Tozluyan Efendi) adı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla kitaplar üzerinde Naci'nin ne kadar Arakel'in ne kadar çalıştığı, iş bölümünün nasıl yapıldığı açık değildir. Kıraat kitaplarını beraber hazırladıkları, birinci ve beşinci kitapların Muallim Naci tarafından yazıldığı, Arakel'in kitapların hazırlanmasında katkısının büyük olduğu ifade edilmekle beraber bu konuda bir görüş birliğinden bahsetmek henüz mümkün görünmemektedir (Yılmaz, 2015, s. 5, 206, 207). Arakel üzerine yapılan çalışmalarda ise Arakel'in İstanbul'da döneminin çok sayıda kitap içeren ve çokça satış yapan kitapçı dükkanlarından birine sahip olduğu söylenmektedir (Özçakmak, 2019, s. 734).

İlk baskıları 1885-1888 yıllarına ait olan, Cumhuriyet dönemine gelinceye kadar eklemeler yapılarak nesih yazıyla çok kez basılan beş kıraat kitabı şunlardır:

Talim-i Kıraat: Malûmât-ı İbtidâiye ve Naşâiyih-i Nâfia (1. Kısım)

Talim-i Kıraat: Tehzîb-i Ahlâk ve İşlâh-ı Nefs (2. Kısım)

¹ Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Arş. Gör. eal@cu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-7581-9529>

Talim-i Kıraat: Tenvir-i Efkâr ve Tefhîm-i İnsâniyyet (3. Kısım)

Talim-i Kıraat: Ulviyyet-i Efkâr ve Kemâlât-ı İnsâniyyet (4. Kısım)

Vezâif-i Ebeveyn yâhûd Lâhika-i Talim-i Kıraât ve Mekteb-i Edeb

Muallim Naci'nin musahhahliğini yaptığı beş kitaptan oluşan *Talim-i Kıraat* serisi üzerine yapılan çalışmalar çok sınırlı olmakla beraber, serinin birinci ve ikinci kitaplarının geniş bir tanıtımı Hüseyin Özçakmak ve Kemal Z. Zorbaz (2015) tarafından yapılmıştır. Bu tanıtım yazısında araştırmacılar kitapların Latin harflerine aktarımını da yapmışlardır. Yine serinin ikinci kitabının baskılarından biri de Turan M. Türkmenoğlu (2015) tarafından bilim dünyasına kazandırılmıştır. Üçüncü kitabın tanıtımı H. Özçakmak tarafından yapılmış durumdadır.

Muallim Naci'ye ait kıraat kitapları üzerine yapılan çalışmaların en yenisi ise Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Yeni Türk Dili alanında çalışmalarını sürdüren Prof. Dr. Muna Yüceol Özezen'in 2019'un Nisan ayında yayımladığı, 1887-1888 tarihinde İstanbul'da Mahmut Bey Matbaası'nda basılmış olan *Talim-i Kıraat 3. Kısım Tenvir-i Efkâr ve Tefhîm-i İnsaniyyet*'dir. Kitapta bulunan *Ağustos Böceği İle Karınca* (Yüceol Özezen, 2019, s.47), *Meşe İle Saz* (Yüceol Özezen, 2019, s. 71) gibi Lafonten'den alınan parçalar, Muallim Naci'ye ait olduğu düşünülen bir ninni (Yüceol Özezen, 2019, s. 96), *Romalı Goranliya'nın çocuk eğitimiyle ilgili ibretlik öyküsü* (Yüceol Özezen, 2019, s. 6) gibi başlıklar kitabın hedef kitesini göstermesi açısından dikkate değerdir. Kitabın Muna Yüceol Özezen'e ait çeviri kısmındaki şu parçalar ise kitabın amacını ve önemini ortaya koymaktadır:

“İristiyus namında bir zengin, oğlunu talim ve terbiye için hükemadan İritis'e takdim eylediğinde hakim-i müşarûn ileyh ücret olarak yüz drahmi istemiş. Bunun üzerine pederi hiddet edip “Sen ne diyorsun?! Ben yüz drahmiye oğluma hocalık edecek bir esir alırım.” demiş. Hakim de “Pekala, al. Fakat o esir az müddet zarfında ahlak ve meşrepçe oğlunu kendisine benzetecek. O vakit sen de iki esire malik olursun.” cevabıyla mukabele eylemiş” (Yüceol Özezen, 2019, s. 12).

“Ninni

Hâher! Uyu artık eyle ârâm

El işleri çokcadır bu akşam

Gönlüm bu iki hoş arzuda

Ben iş göreyim, ol gunüde

...

İşsiz almır mı hiç oyuncak

Dür etmez idaresiz fırıldak (Yüceol Özezen, 2019, s. 70)

Söz konusu örneklerden de görüleceği üzere çalışmanın amacı; çocuk edebiyatı, çocuk psikolojisi, çocuk sosyolojisi, dil araştırmaları, edebiyat eleştirisi, edebiyat tarihi, eğitim bilimleri, kültür tarihi, modernizm-postmodernizm ilişkileri gibi birçok bilimsel çalışmaya alanına ayrı ayrı ya da aynı anda yarar sağlamaktır.

Muna Yüceol Özezen'in çalışması, *Talim-i Kıraat: Tenvîr-i Efkâr ve Tefhîm-i İnsâniyyet* adlı üçüncü kitap üzerine hazırlanmıştır ve toplamda 211 sayfadan oluşmaktadır. Kitap, Özezen'in Muallim Naci'yi ve Kitapçı Arakel (Tozluyan Efendi)'i tanıttığı, edebiyat tarihinin bu iki önemli şahsiyetinin kıraat kitaplarının baskıları üzerindeki paylarına ve bu konunun tartışmalı yanlarına değindiği ayrıca bugüne kadar söz konusu kıraat kitapları üzerine yapılan çalışmalara ve bunların önemine vurgu yaptığı bir ön söz ve eseri Latin harflerine aktarırken benimsediği dokuz maddelik *çeviri ilkeleri* ile başlamaktadır. Bu kısımda araştırmacı amacını şu cümleler ile ifade etmektedir:

"Çalışmayla, hem Osmanlı Türkçesi öğrencilerine öğrenim ve Osmanlı Türkçesi öğrencilerine öğretim malzemesi sunmak hem de son dönem Osmanlı Türkçesi araştırmacılarına veri sunmak amaçlanmıştır" (Yüceol Özezen, 2019, s. ix).

Üç ana bölüme ayrılmış olan çalışmanın *Talim-i Kıraat: Tenvîr-i Efkâr ve Tefhîm-i İnsâniyyet ve İçerik Bilgileri* başlıklı birinci bölümünde Muna Yüceol Özezen, kıraat kitapları hakkında genel bilgilere ve bugüne kadar beş kitaptan oluşan kıraat serisi üzerine yapılan çalışmalara yer vermiştir. Bölümün devamında ise Türkiye Türkçesi alfabesine aktarılan *Tenvîr-i Efkâr ve Tefhîm-i İnsâniyyet*'in genel özelliklerine, yapı ve dil özelliklerine, içerisinde geçen okuma parçalarının mahiyetine, hitap ettiği kitleye, içerik bilgilerine, söz konusu baskının amacına ve diğer baskılardan farklarına değinmiştir. Bu bölümde araştırmacının yapmış olduğu şu saptamalar orijinal baskının amacına dönük önemli bir tespit olarak kabul edilebilir:

"Kitabın bu baskısında (Talim-i Kıraat: Tenvîr-i Efkâr ve Tefhîm-i İnsâniyyet) yer alan okuma parçaları herhangi bir açıklama olmaksızın verilmiştir. Buna göre, okuma kitabı çocukların okumaya ve dilbilgisi becerilerini artırma amacından çok, dönemin modernist yaklaşımının bir yansıması olarak onların "iyi ahlaklı, dindar, çalışkan, itaatkar, fedakar vb." olarak yetişmelerini sağlama ve genel dünya bilgilerini artırma amacıyla hazırlanmıştır. (...) Bu da

edebiyat alanındaki kıraat kitaplarının aslında modern Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının prototipleri olduğu fikrini güçlendirir. (Yüceol Özezen, 2019, s. 3).

Talim-i Kıraat: Tenvîr-i Efkâr ve Tefhîm-i İnsâniyyet'in Arap Harflerinden Latin Esaslı Alfabe Çevirisi başlıklı ikinci bölümünde, özgün baskının Türkiye Türkçesine transkripsiyonu yapılmıştır. Arap harfli özgün metnin transkripsiyonu; sayfa numaralarının ve yazara ait dipnotların gösterimleri, nazım parçalarının dizim özellikleri, çeviri sırasında kullanılan noktalama ve yazım özellikleri, Türkiye Türkçesi alfabesinde bulunmayan işaretlerin çeviri metindeki özel gösterimleri, çevirmene ait dipnotların gösterimi gibi önceden belirlenmiş çeviri yazı ilkeleri doğrultusunda yapılmıştır. Kitaptaki bazı konu başlıklarına ait örnekler aşağıdaki gibidir:

“Durûb-ı Emsâl

Şahin sinek avlamaz.

Şeytan ile kabak ekenin kabak başına patlar.

Kedi beslemeyen fareleri besler.

Her kuşa şahin olma” (Yüceol Özezen, 2019, s.74).

“Hikmet-âmiş Bazı Fıkralar

Hükemâ-yı Yunanî'den Talis'e “Alemden en güç şey ile en kolay şey nedir?” diye sual etmişler. O da “En güç şey bir adam kendi kendisini tanımak, en kolay şey de, halka nasihat vermektir” (Yüceol Özezen, 2019, s. 78).

Talim-i Kıraat: Tenvîr-i Efkâr ve Tefhîm-i İnsâniyyet'in Tıpkıbasımı adlı üçüncü ve son bölümde ise özgün metne yer verilerek öğrenci ve öğreticilere Arap harfli malzeme sunulmuştur. Böylece araştırmacılara yazım, dil, içerik ve yapı bakımından karşılaşılabilecekleri soru ve sorunların aydınlatılmasında kullanabilecekleri veri sağlanmıştır. Ayrıca araştırmacıların bu çalışmadan yararlanarak oluşturacakları yeni çalışmalara kaynak sağlanmıştır. Söz konusu kitap hazırlanırken yararlanılan kaynaklara yer verilerek çalışma tamamlanmıştır. Aşağıdaki örnekler, kitaptan yararlanılan çocukların öğrenmeleri gereken bilgilerin neler olduğu, bu bilgilerin kitapta nasıl sunulduğu ve kitabın amacına hizmet edip etmediği konusundaki fikri belirginleştirecektir:

“Beş Kitadan İkincisi

Asya

Asya kitabı on iki kısma münkasemdir. Bunların üçü kıta-i mezburenin garb tarafında, biri şimalde, dördü vasatında, dördü de cenüb cihetindedir (s. 31).”

“Horus ve İnci

Serseri bir horüs-i hane-harâb
Oğrılar her nasılsa bir dürr-i nâb

Gösterip bir kuyumcuya güheri
Der ki: Zannım ziyadedir değeri

Bulabilsem bir az darı amma
Görülürdü işim daha alâ

Bir kitâb-ı nefsiye bir cahil
oldu irsen –kazâ bu yâ-nâil

Câri sahhâfa arz edip eseri
Dedi zannım çok olmalı hüneri

Bence on kerre bundan aladır
Veren olsa fakat beş on mangır

(Lafonten) (Yüceol Özezen, 2019, s. 41-42)”

Talim-i Kıraat: Tenvîr-i Efkâr ve Tefhîm-i İnsâniyyet; çocuk edebiyatı, çocuk psikolojisi, çocuk sosyolojisi, dil araştırmaları, edebiyat eleştirisi, edebiyat tarihi, eğitim bilimleri, kültür tarihi gibi bilim dallarına katkı sağlamayı, Osmanlı Türkçesi öğrenmek için kaynak arayan öğrencilere ve Osmanlı Türkçesi öğretmeye gönül vermiş öğreticilere malzeme sunmayı amaçlamış, bu motivasyonla Muna Yüceol Özezen tarafından Türkiye Türkçesi alfabesine aktararak eğitim ve bilim dünyasına kazandırılmıştır. Çeviri, birçok disiplin tarafından gelecekte yapılacak çalışmalara kaynak olacak niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Özçakmak, H. (2019). Tenvîr-i efkâr ve tefhîm-i insâniyyet kitabının incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*. 28, 729-750.
- Özçakmak, H. ve Zorbaz, K. Z. (2015). Tehzî ahlâk ve ıslâh-ı nefis kitabının değerlendirmesi. *Tarih Okulu Dergisi*. 24, 439-537.
- Türkmenoğlu, T. M. (2015). *Ta'lim-i kirâat II (rik'a yazı okuma kitabı)*. İstanbul: Milenyum Yayınları.

- Yılmaz, B. (2015). Kitapçı Arakel'in yayın katalogları. yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yüceol Özezen, M. (2019). *Talim-i kıraat 3. kısım tenvir-i efkar ve tefhim-i insaniyyet* (1. bs.). Adana: Karahan Kitabevi.